

Проблемно-пошукова методика, на відміну від репродуктивної, пояснювально-ілюстративної, має спиратися на самостійну, творчу пізнавальну діяльність студентів. Суть цього методу полягає у створенні викладачем проблемних ситуацій, задач, які розв'язуються спільно викладачем і студентами;

Поєднання наочного методу навчання з іншими методами дало можливість утворити наочно-ілюстративний метод, наочно-проблемний, наочно-практичний, наочно-дослідний.

Дослідницький метод полягає в тому, що викладач разом зі студентами визначає навчальну проблему; студенти самостійно здобувають знання і визначають засоби і способи досягнення результатів; навчальний процес характеризується сталим пізнавальним інтересом учнів, високою інтелектуальною діяльністю. Причому в кожному наступному занятті міра активності й самостійності у діяльності тих, хто навчається, зростає.

Інтегровані(універсальні) методи - це поєднання трьох-п'яти методів у єдине ціле під час організації навчання.

Кожен викладач створює низку прийомів шляхом спроб і відбору найефективніших, відкидаючи ті, що не сприймаються студентами, визначає ті найоптимальніші методи, які дають можливість студентам свідомо сприймати навчальну інформацію, бути активними у процесі навчання.

Досвід показує, що тільки у поєднанні, в системі різноманітних методів досягається максимальна ефективність навчання. Багатоманітність методів дає змогу враховувати особливості науки, що вивчається (експериментальної, технічної, гуманітарної, суспільної), краще використовувати технічні засоби навчання, розумно поєднувати опанування суб'єктами навчання теорії і практичних навичок.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВ ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

*Пометун О.І., докт.пед.наук, проф.,
головний наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України (Київ)*

Анотація

У тезах розкрита актуальність формування громадянської ідентичності шкільної молоді України в умовах війни і повоєнного часу. Визначено сутність і шляхи формування громадянської ідентичності у закладах середньої освіти.

Сучасні суспільно-політичні реалії широкомасштабної агресії і військового стану висувають важливе завдання - підготовку свідомих і відповідальних громадян України, здатних активно працювати на зміцнення і розвиток власної держави. Розв'язання цього завдання потребує формування в учнів громадянської ідентичності, яка визначається у Законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», схваленому у січні 2023 р., як стійке усвідомлення громадянином України, закордонним українцем свого політико-правового зв'язку з Україною, українським народом та громадянським суспільством. Вона базується на самовизначенні особистості в рамках більшої спільноти, включаючи її прихильність до цієї спільноти та прийняття своєї ролі в політичному та громадському житті. В українській науці поширена дефініція громадянської ідентичності як усвідомлення людиною своєї належності до спільноти громадян певної держави. Феномен громадянської ідентичності має для України вкрай важливе значення. Адже Україна через особливості історичного розвитку(набуття реальної незалежності тільки в кінці ХХ століття) опинилася в ситуації, коли в один і той самий час потрібно будувати політичну націю і демократичну правову державу цієї нації.

Розвиток ідентичності є індивідуальним процесом особистості, проте відбувається він, особливо у молоді, під впливом багатьох суспільних чинників. Складна і тривала взаємодія різних агентів соціалізації обумовлюють зміст уявлень людини про себе. Водночас ці уявлення ніколи не є остаточними, оскільки продовжують розвиватися з різною інтенсивністю протягом життя. Під час турбулентності, різких революційних змін в житті

суспільства формування ідентичності є ще більш складним і може призвести до плутанини або навіть суперечливого сприйняття себе і оточуючих і кризи особистості.

Зокрема науковці підкреслюють, що періоди державотворення та реконструкції незалежності створюють специфічні виклики для формування або розвитку ідентичності громадян, оскільки багато звичних системи відліку зникають разом зі зміщенням суспільних орієнтирів, зокрема ідеологічних і психологічних. В цих умовах дорослим необхідно, в кращому випадку, скоригувати своє розуміння навколишнього(их) світу(ів), а ось діти повинні навчитися орієнтуватися в раніше невідомій реальності.

Це стосується перших поколінь пострадянських дітей, які вже не можуть покладатися на попереднє досвід поколінь та їх розуміння культурного, національного та політичного простору. Крім того, вони опинилися під впливом раніше немислимої інтенсивності онлайн-культурних впливів, що походять з інших куточків світу. З одного боку, нові (матеріальні) державні кордони об'єднали неоднорідні простори та спільноти. З іншого боку, віртуальні, комунікативні кордони буквально перестали існувати. Молодь, зокрема українська, відчуває належність не лише до власної країни, але й до Європи і всього світу. Вплив цих чинників довоєнного періоду на формування громадянської ідентичності молоді багатократно посилюється під час повномасштабної агресії і масового виїзду шкільної молоді за кордон.

В умовах війни проблема формування громадянської української ідентичності мешканців України досягла максимальної гостроти. Без швидких і ефективних кроків у напрямі її вирішення неможлива не тільки повоєнна реінтеграція непідконтрольних нині Україні територій, а й збереження цілісності і зміцнення держави. Ідентичність громадян, об'єднаних не тільки формальною належністю до однієї держави, а й відповідальністю за її демократичне майбутнє, готовністю діяти у цьому напрямі – це фундамент української державності сьогодні й надалі. На розв'язання цього завдання і має бути спрямована державна, а отже і освітня політика, насамперед діяльність освітніх закладів і установ загальної середньої освіти.

У згаданому вище Законі України визначено складові державної політики у сфері утвердження української громадянської ідентичності, серед яких громадянська освіта. Громадянська освіта в українській школі є комплексом предметів і освітніх впливів, який об'єднує політичну, правову, моральну освіту та виховання. Її першим етапом є початкова освіта, де ця мета досягається на міжпредметній основі, коли у дітей розвиваються моральні цінності, норми поведінки, починається усвідомлення себе частиною українського суспільства і громадянином своєї держави. У базовій школі ці завдання покладаються насамперед на предмети громадянської та історичної освітньої галузі, а на міжпредметній основі й на навчання основ інших наук. На цьому етапі триває процес формування системи громадянських цінностей: повага до закону, прав інших людей і відповідальності перед суспільством. У старшій профільній школі завершенню формування громадянської ідентичності має сприяти окремий курс громадянської освіти разом із внеском інших предметів, зокрема профільних, в кожному з яких потрібно визначити і реалізувати відповідний потенціал.

Сьогодні необхідна інтеграція можливостей всіх предметів на всіх ступенях навчання на основі визначення конкретної системи знань, умінь, навичок і ставлень, що забезпечує формування української громадянської ідентичності у закладах освіти України. Окрім того, треба визначити методологію й методичні шляхи забезпечення ефективного засвоєння учнями цього змісту.

Важливим у громадянській освіті з погляду формування громадянської ідентичності є реалізація діяльнісного підходу. Головним у цьому підході є діяльність особистості, яка навчається: це участь у самоврядуванні навчального закладу залежно від вікових компетенцій; виконання норм та вимог навчального закладу; вміння вести діалог; участь у суспільному житті закладу освіти і громади; вміння будувати життєві плани з урахуванням конкретних політичних, соціально-історичних та економічних вимог. Громадянська ідентичність формується у навчанні, якщо у закладі освіти створено умови, які сприяють

вільному, самостійному мисленню особистості учнів, пошуку і критичній оцінці інформації з різних джерел, розв'язанню практичних завдань. набуттю досвіду застосування отриманих знань.

Таким чином, сучасні виклики й тенденції розвитку України вимагають виховання свідомого громадянина, політично й соціально активної особистості, яка усвідомлює власну роль у житті суспільства, здатної до ініціативи та активних дій у власних і суспільних цілях та інтересах. Допомогти в цьому має шкільна громадянська освіта, яка наразі потребує сильного імпульсу щодо її розширення вглиб (зміст і методика) і вище (система інваріантних інтегрованих предметів і варіативних громадянськознавчих курсів).

ТУРИЗМОЛОГІЯ ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ІЗ УПРАВЛІННЯ В ТУРИЗМІ ТА ГОСТИННОСТІ

*Безкорвайна Л.В., д.пед.н., професор,
професор каф. туризму та готельно-ресторанної справи,
Літвінова-Головань О.П., к.пед.н.,
старший викладач каф. фізичної культури і спорту,
Запорізький національний університет
(Запоріжжя)*

Анотація. Розглянуто важливі питання особливостей та важливості вивчення туризмології у фаховій підготовці здобувачів із управління в туризмі та гостинності. Обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження з точки зору тенденцій та вимог освіти, туризму та ринку праці. Розкрито зміст туризмології як навчальної дисципліни та результати її вивчення. Подано висновки та перспективи подальших досліджень.

Постановка проблеми. Нині туризм є одним із провідних видів господарської діяльності для більшості країн світу, що швидко оновлюється, інтегруючись із іншими галузями економіки. Тому актуальним питанням сучасності є всебічне дослідження туристичної галузі. Зазначене утверджує нові завдання перед туризмознавством як провідною галуззю наукового знання й формує нові вимоги до професійної підготовки здобувачів із управління в туризмі та гостинності, спрямованої на забезпечення сформованості світоглядного, інноваційного, наукового мислення особистості фахівця, готовності до професійного вдосконалення впродовж життя.

Основна мета полягає в дослідженні особливостей вивчення туризмології як навчальної дисципліни в системі підготовки здобувачів із управління в туризмі та гостинності в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Метою курсу «Туризмологія» в системі професійної підготовки майбутніх фахівців із управління в туризмі та гостинності є узагальнення накопичених знань у період вивчення туризмознавчих дисциплін, виготовлення цілісного уявлення про туризм як соціальний інститут, як певну форму природно-суспільного буття та життєдіяльності людини, яка мандрує. Головними завданнями дисципліни є: визначити сутність теорії туризму як інноваційної наукової соціоекономічної та гуманітарної дисципліни; розкрити у понятійний спосіб основні смислові значення туризму, ознайомити з його словниково-категоріальним апаратом; систематизувати наукові підходи до розуміння феномену туризму, з'ясувати генезу та еволюцію туризмологічного знання, визначити зміст основних туризмологічних концепцій; осмислити структуру туризмологічного знання, його системну архітектуру, органічну узгодженість усіх частин; з'ясувати функції туризмологічного знання, його суспільне призначення; виявити діалектику зв'язків між теорією та практикою туристської діяльності.

Серед програмних компетентностей, котрими мають оволодіти здобувачі в процесі вивчення дисципліни, є такі, як: ІК: здатність розв'язувати комплексні питання в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики; ЗК 1: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу нових та комплексних ідей; ЗК 2: